

Samarytanie

z Markowej

The Good Samaritans

of Markowa

Wprowadzenie do wystawy

Szanowni Państwo!

Zapraszam do obejrzenia ekspozycji „Samarytanie z Markowej”. Prezentuje ona szlachetność i piękno człowieczeństwa Rodziny Ulmów.

We wrześniu 1939 roku nazistowskie Niemcy podbiły zbrojnie większą część terytorium Polski. Realizując ludobójczą zbrodnię Holokaustu, hitlerowscy okupanci wprowadzili okrutne prawo: za każdą próbę pomocy ukrywającemu się Żydowi groziła kara śmierci. Mimo to Wiktoria i Józef Ulmowie, mieszkańcy wsi Markowa na Podkarpaciu, w południowo-wschodniej Polsce, poświęcili własne życie, aby ratować Gołdę Grünfeld, Leę Didner z córeczką oraz Saula Goldmana z czterema synami. Ulmowie wraz z sześciorgiem własnych dzieci ponieśli śmierć w imię solidarności z bliźnimi. Ratujący i ratowani, ukrywający i ukrywani zginęli razem z rąk niemieckich prześladowców. Ich heroiczna odwaga i determinacja, chociaż przyplacona tak straszną tragedią, umocniła więzi łączące polską i żydowską społeczność Markowej. Aż do końca wojny Polacy z tej miejscowości dawali schronienie ponad dwadzieścioru Żydom.

Wystawa poświęcona jest rodzinie niezwyklej, ale zarazem jednej z wielu bohaterskich polskich rodzin, które w latach Zagłady podejmowały najwyższe ryzyko dla ratowania żydowskich współobywateli. Wszyscy oni dali wspaniałe świadectwo miłosierdzia, godności i niewiarygodnej wręcz odwagi. W godzinie próby fundamentalne wartości, którymi się kierowali, znajdowały wyraz w podstawowych gestach współczucia i aktywnej pomocy. Córka innych podkarpackich Samarytan, Szymona i Marii Fołtów ze wsi Jankowice niedaleko miasta Jarosław, te najtrudniejsze w życiu doświadczenia opisywała później najprostszymi słowami: „byliśmy zżyci jak rodzina. [...] Cieszyliśmy się, że oni żyją”.

My, Polacy, wypełniamy obowiązek zachowania pamięci o naszych rodakach, którzy nie ulękli się terroru niemieckich okupantów i czynili wszystko, co było w ich mocy, dla ocalenia mordowanych. Polacy ratujący Żydów są naszymi narodowymi bohaterami. Jesteśmy winni cześć każdemu z nich, a szczególnie tym, którzy za swoją szlachetność zapłacili życiem własnym i swoich bliskich.

Należne w wymiarze świeckim uhonorowanie w przypadku Rodziny Ulmów wkrótce zyska także wymiar religijny. Wiara chrześcijańska umacnia nas bowiem w przekonaniu, że złożona przez nich ofiara w imię miłości bliźniego nie była daremna i została po śmierci obficie nagrodzona. Oczekując na wrześniowe uroczystości, podczas których męczennicy z Markowej zostaną ogłoszeni błogosławionymi Kościoła katolickiego, raz jeszcze przypomnijmy sobie ich historię, przedstawioną w tej ekspozycji.

ANDRZEJ DUDA
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Introduction to the exhibition

Ladies and Gentlemen,

I invite you to the exhibition "Samaritans from Markowa". It demonstrates the nobility and beauty of the humanity presented by the Ulma Family.

In September 1939 Nazi Germany conquered militarily a major part of Polish territory. While implementing the genocidal crime of the Holocaust the Nazi occupiers introduced a cruel law: every attempted help to a hiding Jew was punishable by death. In spite of that, Wiktoria and Józef Ulma from the village of Markowa in the region of Subcarpathia, in South-Eastern Poland, sacrificed their own lives to save Gołda Grünfeld, Lea Didner and her little daughter, as well as Saul Goldman together with his 4 sons. The Ulmas and their six children perished in the name of solidarity with their neighbors. The rescuing and the rescued, the hiding and the hidden died together at the hands of their German persecutors. Their heroic courage and determination, although paid for with such a terrible tragedy, strengthened the ties linking the Polish and Jewish communities of Markowa. As long as until the end of the war, Poles from this village gave shelter to more than twenty Jews.

The exhibition you are watching is dedicated to an extraordinary family, but at the same time one of the many heroic Polish families who took the greatest of risks to save their Jewish fellow citizens during the years of the Holocaust. They all gave a wonderful testimony of mercy, dignity and unbelievable courage. In their hour of trial, the fundamental values that guided them found their reflection in the basic gestures of compassion and active assistance. The daughter of other Subcarpathian Samaritans, Szymon and Maria Fołta from the village of Jankowice near the city of Jarosław, later described these most difficult experiences in her life in the simplest words: "we became as intimate as a family. [...] We were happy that they were alive."

We, Poles, are fulfilling the duty of preserving memory of our compatriots who did not fear the terror of the German occupiers doing whatever they could to save the murdered ones. Poles who saved Jews are our national heroes. We owe honor to each of them, and especially to those who for their nobility paid the price of their own lives and the lives of their loved ones.

The secular honor due to the Ulma Family will soon acquire a religious dimension as well. For the Christian faith strengthens us in the belief that the sacrifice they made in the name of love of the neighbor was not in vain and was generously rewarded after death. As we await the ceremony in September, during which the Markowa martyrs will be beatified by the Catholic Church, let us once again recall their story, presented in this exhibition.

ANDRZEJ DUDA
President of the Republic of Poland

Samarytanie
z Markowej

The Good Samaritans
of Markowa

Ulmowie – Polacy zamordowani przez Niemców za pomoc Żydom

24 III 1944 r., podczas II wojny światowej, Niemcy zamordowali polską rodzinę Ulmów razem z ukrywanymi przez nich Żydami z rodzin Didnerów, Grünfeldów i Goldmanów.

Markowa, w której rozegrała się tragiczna historia, położona jest w południowo-wschodniej części Polski, niedaleko Łańcuta, około trzystu kilometrów od Warszawy. W okresie międzywojennym (1918–1939) wieś liczyła 4500 mieszkańców, w tym około 120 Żydów. Duże wpływy na tym terenie miał ruch ludowy, dzięki któremu wykształciła się lokalna elita – rolnicy otwarci na świat i nowoczesnie gospodarujący, a jednocześnie przywiązani do swojej wiary katolickiej i warunkujących ją ewangelicznych przykazań. W takiej duchowej atmosferze zostali wychowani Wiktorija Niemczak i Józef Ulma, którzy pobrali się w 1935 r. i wkrótce doczekali liczego potomstwa. Oprócz uprawy roli Józef zajmował się fotografią, ogrodnictwem, hodowlą jedwabników, konstruowaniem urządzeń mechanicznych, a także działalnością społeczną w ruchu spółdzielczym, Stowarzyszeniu Młodzieży Katolickiej oraz w związanym z ruchem ludowym Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”, Wiktorija zaś opiekowała się domem i dziećmi (Stasią, Basią, Władziem, Franusiem, Antosiem i Marysią).

W 1942 r. okupujący Polskę Niemcy zgładzili większość markowskich Żydów. 13 XII 1942 r. pod groźbą śmierci zmusili niektórych mieszkańców Markowej do poszukiwania ukrywających się Żydów. Następnego dnia pojmane ofiary (25 osób) zamordowała niemiecka żandarmeria. Pomimo tych tragicznych wydarzeń – z pełną świadomością, że grozi za to śmierć – dziewięć polskich rodzin nadal ukrywało u siebie Żydów. Jedną z nich byli Ulmowie. Wiosną 1944 r. zostali zadenuncjowani (zapewne przez granatowego policjanta z Łańcuta). 24 III 1944 r. wszystkich Polaków (w tym sześcioro małych dzieci i będącą w ciąży Wiktorię) razem z ukrywanymi Żydami (Saułem Goldmanem i jego czterema synami - Baruchem, Mechelem, Joachimem i Mojżeszem których nazywano w Markowej Szallami, a także dwiema córkami i wnuczką Chaima Goldmana z Markowej – Leą Didner i jej córką Reszlą oraz Gołdą Grünfeld) zamordowali na miejscu niemieccy żandarmi. Do końca okupacji niemieckiej w chłopskich domach w Markowej przeżyło 21 Żydów.

W 1995 r. Wiktorię i Józefa Ulmów zaliczono w poczet Sprawiedliwych wśród Narodów Świata. W 2003 r. Kościół katolicki rozpoczął ich proces beatyfikacyjny. W marcu 2016 r. w Markowej zostało otwarte Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów. 17 grudnia 2022 r. papież zatwierdził dekret o męczeństwie rodziny Józefa i Wiktorii Ulmów, a następnie wyznaczył datę beatyfikacji na 10 września 2023 r.

THE ULMA FAMILY—POLES MURDERED BY THE GERMANS FOR GIVING AID TO JEWS

On March 24, 1944, during World War II, Germans murdered the entire Polish Ulma family, along with the Jews they were sheltering—the Didners, the Grünfelds and the Goldmans.

Markowa, the place where this tragic history happened, is situated in South-Eastern Poland, approximately one hundred and ninety miles away from Warsaw. During the interwar period (1918–1939), the village was home to 4,500 inhabitants, including 120 Jews. A vigorous rural movement in the area resulted in the formation of a local elite—farmers open to the world, utilizing modern farming techniques, but at the same time deeply attached to their Catholic faith and the commandments of the Gospel. It was in that spiritual climate that Wiktorija Niemczak and Józef Ulma were married in 1935. They soon had many children. Apart from cultivating the field, Józef enjoyed photography, gardening, silkworm rearing, building machinery and engaging in social activism in the cooperative movement, the Association of Catholic Youth and the Wici Rural Youth Alliance of the Republic of Poland, which was associated with the rural political movement. Wiktorija, for her part, tended to the house and their six children (Stasia, Basia, Władzio, Franuś, Antoś and Marysia).

In 1942, the Germans occupying Poland murdered the majority of Markowa's Jews. On December 13, 1942, they coerced some of the village's inhabitants, on pain of death, to search for Jews in hiding. The next day, 25 captured victims were murdered by the German military police. In spite of these tragic events—fully aware their lives were at stake and they were risking execution—nine Polish families continued to harbor Jews. The Ulmas were one of them. In the spring of 1944, they were denounced, probably by a Polish policeman from nearby village of Łańcut, who was working for the Germans. On March 24, 1944 all Poles (including six children, as well as Wiktorija, who was pregnant at the time) along with the Jews in hiding (Saul Goldman and his four sons – Baruch, Mechel, Joachim and Mojżesz, who were commonly referred to as Szalla in Markowa, as well as Chaim Goldman's two daughters and granddaughter from Markowa – Lea Didner and her daughter Reszla, along with Gołda Grünfeld) were murdered on the spot by German policemen. By the end of the German occupation, 21 Jews had survived in local homes in Markowa.

In 1995, Wiktorija and Józef Ulma were recognised as Righteous Among the Nations. In 2003, the Catholic Church started their beatification process. In March 2016, the Ulma Family Museum of Poles Saving Jews in World War II was opened in Markowa. On December 17, 2022 the Pope signed the decree on the martyrdom of the family of Józef and Wiktorija Ulma, setting the beatification date for September 10, 2023.

Samarytanie
z Markowej

The Good Samaritans
of Markowa

1 Dom Wiktorii i Józefa Ulmów wybudowany w latach 30. XX w.
The house of Wiktorii and Józef Ulma, built in the 1930s.

2 Józef (pierwszy z prawej) z rodzicami i braćmi
Józef (first on the right) with his parents and brothers.

3 Rodzice Józefa – Marcin i Franciszka Ulmowie z córką Marią i synami Antonim i Władysławem
Józef's parents—Marcin and Franciszka Ulma—with daughter Maria and sons Antoni and Władysław.

4 Wiktorii z dziećmi oraz z krewnymi i sąsiadami w swoim ogrodzie
Wiktorii and her children, family members and neighbors in their garden.

Samarytanie
z Markowej

The Good Samaritans
of Markowa

Matżeństwo
MARRIED LIFE

1 Viktoria i Józef jako młodzi małżonkowie przed domem rodzinnym
Viktoria and Józef as newlyweds in front of their family home.

2 Wesele Wiktorii i Józefa w dniu 7 VII 1935 r.
Viktoria and Józef's wedding party on July 7, 1935.

3 Viktoria myjąca naczynia
Viktoria washing dishes

4 Józef niosący wodę w nosidłach
Józef hauling water with a yoke

5 Józef z Wiktorią w stanie błogosławionym
Józef with the pregnant Viktoria

Samarytanie
z Markowej

The Good Samaritans
of Markowa

Dzieci THE CHILDREN

1 Władzio, Stasia, Basia i Franuś w ogrodzie
Władzio, Stasia, Basia and Franuś in the garden

2 Wiktoria z dziećmi: Władzio, Stasia z Marysią na rękach, Franuś (na baranku), Basia i Antoś
Wiktoria and the children: Władzio, Stasia holding Marysia, Franuś (riding a lamb), Basia and Antoś

3 Bawiąca się Marysia
Marysia playing

4 Stasia ucząca się pisać
Stasia learning to write

5 Wiktoria pomagająca dzieciom w odrabianiu lekcji
Wiktoria assisting her children with their homework

Samarytanie
z Markowej

The Good Samaritans
of Markowa

1 Pismo Józefa Ulmy do Lwowskiej Izby Rolniczej z prośbą o pomoc w hodowli jedwabników
 Józef Ulma's letter to the Lwów Agricultural Chamber requesting assistance with silkworm rearing

2 Prenumerata „Przeglądu Ogrodniczego”
 Subscription to the Przegląd Ogrodniczy (“Gardener’s Digest”)

3 Dyplom Okręgowego Towarzystwa Rolniczego dla Józefa Ulmy „Za wzorową hodowlę jedwabników”
 Certificate from the Regional Agricultural Association for Józef Ulma “for exemplary silkworm rearing”

4 List Józefa do rodziców napisany w okresie nauki w szkole rolniczej w Pilźnie
 Letter from Józef to his parents, written as a student of the agricultural school in Pilzno

5 Dyplom Okręgowego Towarzystwa Rolniczego dla Józefa Ulmy „Za pomysłowe ule i narzędzia pszczelarskie własnej produkcji”
 Certificate from the Regional Agricultural Association for Józef Ulma “for his inventive beehives and homemade beekeeping tools”

Samarytanie

z Markowej

The Good Samaritans

of Markowa

Praca na roli i w ogrodzie
FIELD AND GARDEN WORK

1 Żniwa na polu Ulmów (kosiarze)
Harvest at the Ulmas' farm (reapers)

2 Józef pracujący w ogrodzie
Józef working in the garden

3 Wiktoria plewiąca pomidory
Wiktoria weeding tomatoes

4 Sadzenie ziemniaków
Potato planting

5 Józef w swojej pasiece
Józef in his apiary

Samarytanie
z Markowej

The Good Samaritans
of Markowa

1 Wizerunek Chrystusa Ukrzyżowanego z informacją o członkostwie Józefa Ulmy w Związku Mszalnym Diecezji Przemyskiej

Image of the Crucifixion of Christ with information about Józef Ulma's membership in the Mass Alliance of the Diocese of Przemysł

3 Kościół parafialny pw. św. Doroty w Markowej

Parish church of St. Dorothea in Markowa

2 Pismo Święte należące do Wiktorii i Józefa

Holy Bible belonging to Wiktorina and Józef

4 Zaznaczone fragmenty Pisma Świętego mówiące o miłości i miłosierdziu wobec innych ludzi

(podkreślone prawdopodobnie przez Józefa lub Wiktorię)
Highlighted Bible passages discussing love and mercy toward others (probably highlighted by Józef and Wiktorina)

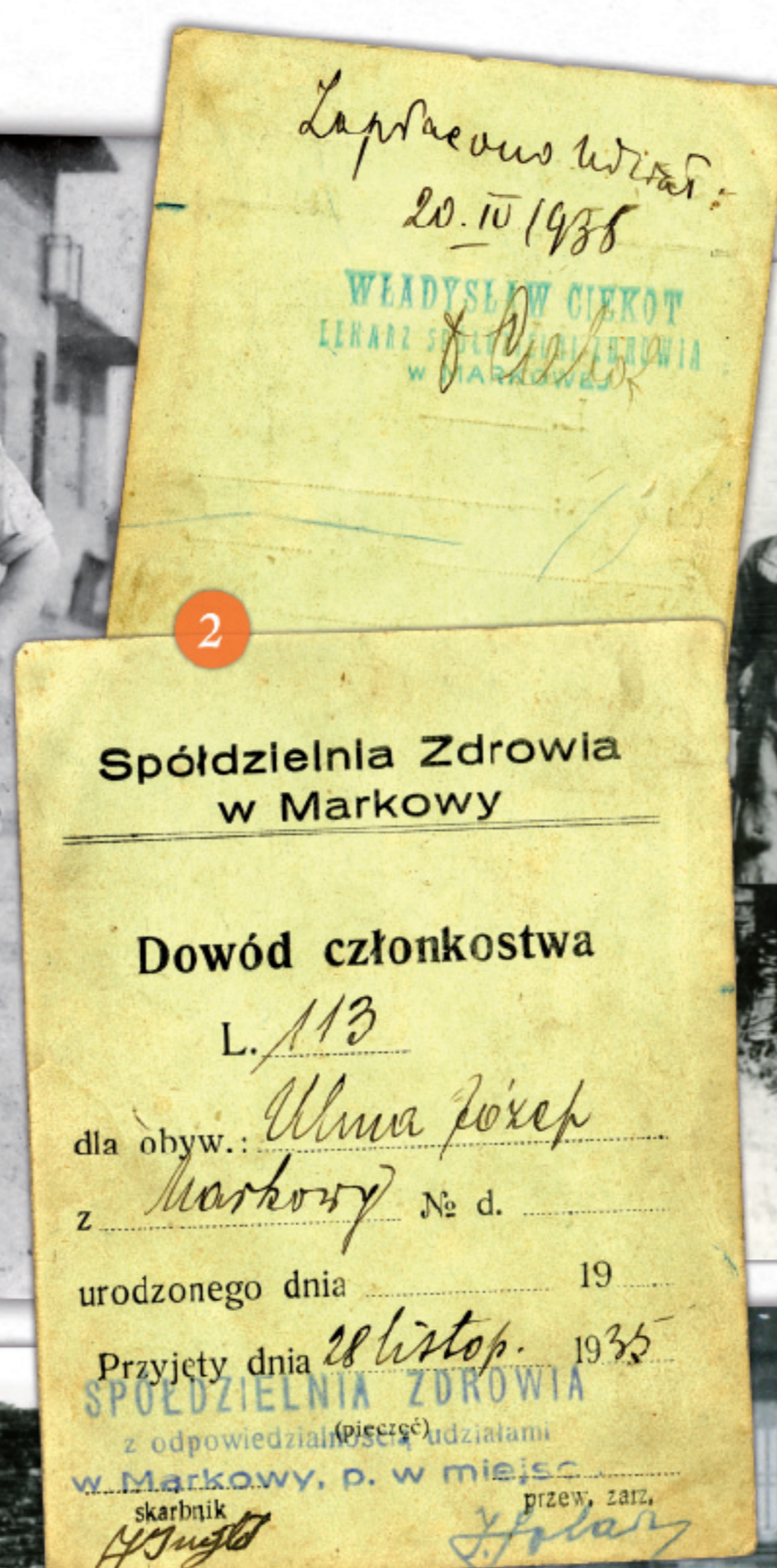
Samarytanie

z Markowej

The Good Samaritans

of Markowa

Działalność społeczna i artystyczna SOCIAL AND ARTISTIC ACTIVITIES

1 Józef wśród swoich współpracowników ze Spółdzielni Mleczarskiej
Józef among his coworkers from the Dairy Cooperative

2 Legitymacja Józefa jako członka Spółdzielni Zdrowia w Markowej
Józef's membership card from the Health Cooperative in Markowa

3 Aktorzy przed Domem Ludowym; siódma z lewej Wiktor Niemczak
Actors in front of the People's Hall; Wiktor Niemczak seventh on the left

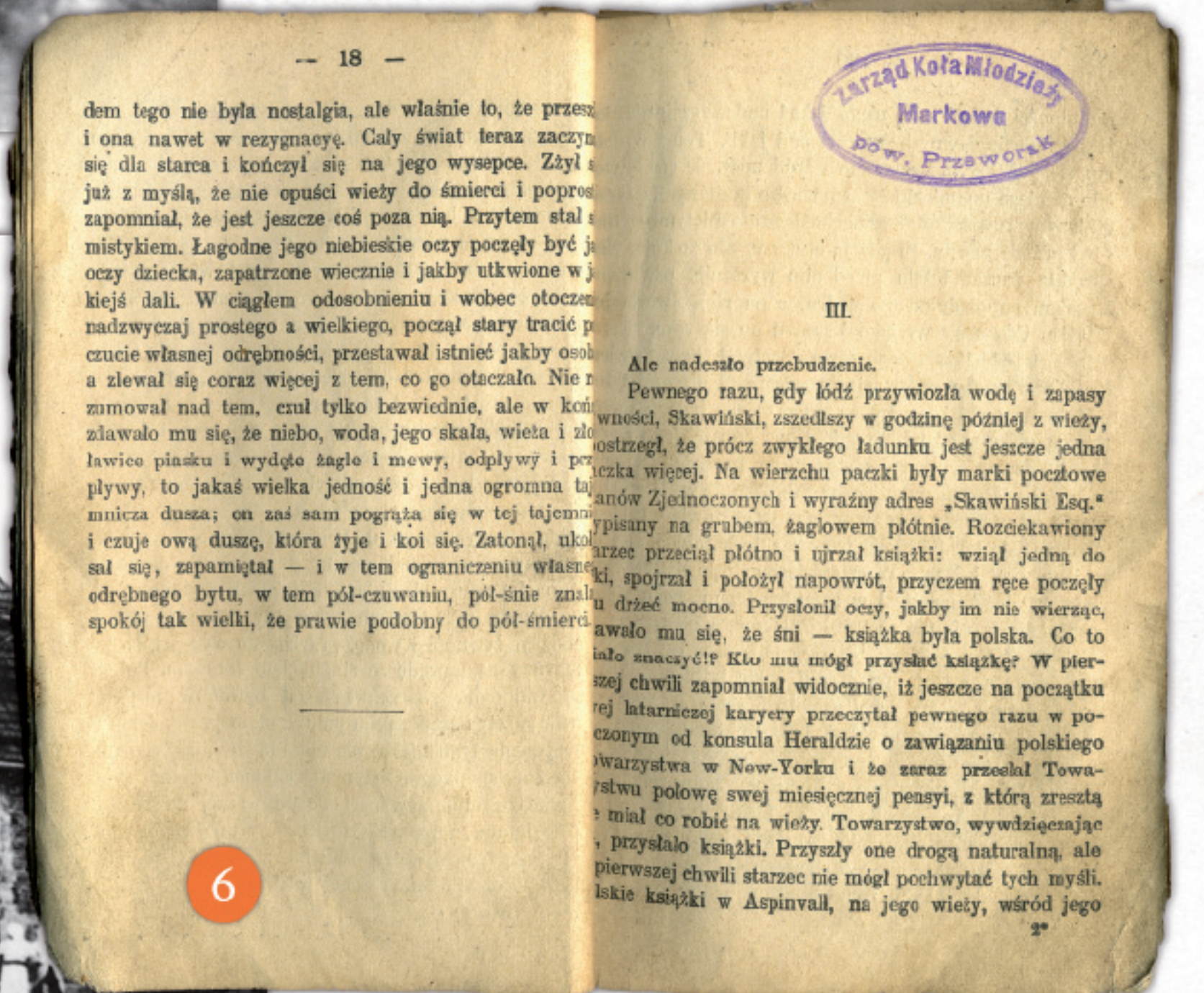
4 Zespół teatralny ZMW RP „Wici” z Markowej przed spektaklem „Kościusko pod Raclawicami”
Theater troupe of the Wici Rural Youth Alliance of the Republic of Poland ready to perform *Kościusko at Raclawice*

5 Po premierze spektaklu „Kordian i cham”, która odbyła się w Markowej z udziałem autora Leona Kruczkowskiego
After opening night of *Kordian and the Cad* in Markowa, attended by the author Leon Kruczkowski

Samarytanie z Markowej

The Good Samaritans of Markowa

Działalność polityczna POLITICAL INVOLVEMENT

1 Ognisko młodzieży wiejskiej; drugi z prawej Ignacy Solarz, założyciel pierwszej w Polsce Spółdzielni Zdrowia, powstałej w Markowej w 1935 r.
The Rural Youth Association; second from the right is Ignacy Solarz, founder of the first Health Cooperative in Poland, established in Markowa in 1935

2 Józef Ulma (drugi z lewej w górnym rzędzie) z miejscowymi działaczami Stronnictwa Ludowego
Józef Ulma (second from the left in the top row) with local activists of the People's Party (*Stronnictwo Ludowe*)

3 Był premier Wincenty Witos podczas oficjalnego otwarcia w 1931 r. Domu Ludowego w Markowej
Former Prime Minister Wincenty Witos at the official opening in 1931 of the People's Hall in Markowa

4 Przemarsz mieszkańców wsi podczas Święta Ludowego w 1933 r.
Residents of Markowa marching through the village on People's Day (Święto Ludowe) in 1933

5 Uniwersytet Ludowy w Gaci (w gminie Markowa), którego kursantką była Wiktoria
People's University in Gać (in the municipality of Markowa), where Wiktoria studied

6 Książka ze zbiorów koła Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici” w Markowej, którego Józef był bibliotekarzem
A book from the library collection of the Wici Rural Youth Alliance in Markowa where Józef was a librarian

Samarytanie z Markowej

The Good Samaritans of Markowa

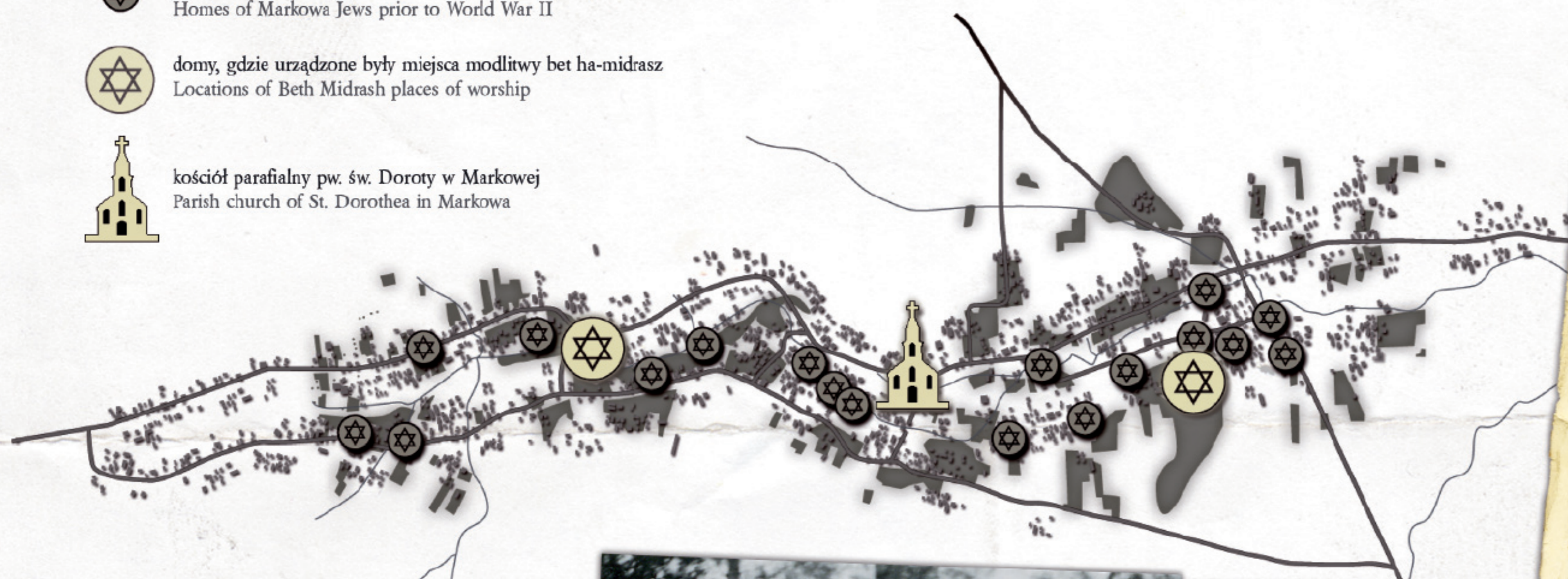
Markowscy Żydzi

THE JEWS OF MARKOWA

 domy markowskich Żydów przed II wojną światową
Homes of Markowa Jews prior to World War II

 domy, gdzie urządzone były miejsca modlitwy bet ha-midrasz
Locations of Beth Midrash places of worship

 kościół parafialny pw. św. Doroty w Markowej
Parish church of St. Dorothea in Markowa

1 Szymon Szyja – markowski Żyd pochodzący z Kańczugi
Szymon Szyja—a Markowa Jew originally from Kańczuga

2 Żyd pasący kozę
Jewish man and a grazing goat

3 Dzieci żydowskie z Markowej ze swoim nauczycielem
Jewish children from Markowa with their teacher

4 Młodzież żydowska z Markowej (około 1940 r.)
Young Jewish man from Markowa (around 1940)

5 Żydowska karczma w Markowej
Jewish inn in Markowa

Samarytanie

z Markowej

The Good Samaritans

of Markowa

Okupacja niemiecka. „Za pomoc Żydowi – śmierć!”

GERMAN OCCUPATION: “THE PUNISHMENT FOR AIDING A JEW IS DEATH!”

OBWIESZCZENIE

Za zbrodnie wykroczenia przeciwko §§ 1 i 2 Rozporządzenia o zwalczaniu napadów na dzieło niemieckiej odbudowy w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 2. 10. 1943 (Dziennik Rozporządzeń Gen. Gub. Nr. 8243) zostali przez Sąd doraźny Dowódcy Policji Bezpieczeństwa i SD w Okręgu Krakowskim skazani na karę śmierci:

1. Kuzniecowski Piotr, bez zawodu, z Zagłębia
za udział w napadzie na policję	6. Dyl Ludwik, stolarz, z Polów-Andrzejów
za udzielenie pomocy w ukrywaniu Żydów
2. Aksionow Michał, bez zawodu, z Sietyszy
za udział w napadzie na policję	7. Pałka Ryszard, robotnik tartaczny, z Zarzecz
za udzielenie pomocy w ukrywaniu Żydów
3. Wiacha Bronisław, robotnik, z Chłopic
za udzielenie pomocy w ukrywaniu Żydów	8. Majkut Antoni, robotnik, z Głodziska-Górny
za udzielenie pomocy w ukrywaniu Żydów
4. Brudek Franciszek, robotnik, z Chłopic
za udzielenie pomocy w ukrywaniu Żydów	9. Kiper Leon, handlarz, z Jarosławia
za udzielenie pomocy w ukrywaniu Żydów
5. Kowalczyk Bronisław, cieśla, z Antolinowa
za udzielenie pomocy w ukrywaniu Żydów	10. Hanula Michał, spawacz, z Szewcowa
za udzielenie pomocy w ukrywaniu Żydów

Na osobach pod Nr. 1-2 wyrok został już wykonany. Pozostali zasądzeni są przewidziani do uśmierzania.

Gdyby jednak w następnych 3 miesiącach nastąpiły napady na Niemców, obywateli z Rzeszą Niemiecką sprzymierzonych albo też niemieców, którzy współpracują przy odbudowie Generalnego Gubernatorstwa, to zostanie za każdy napad na jedną z tych osób przynajmniej 10 wyżej wymienionych osób doraźnie rozstrzelanych a to za czyny komunistycznych elementów, przynależni do organizacji komunistycznej i za czyny innych grup nielegalnych, do tych kół przynależne osoby. Za zamachy względnie gwałty na urzędzenia, które służą niemieckiej odbudowie Gen. Gubernatorstwa, zostanie z wyżej wymienionych tylko rozstrzelanych, jak to odpowiada ciężkości wypadku.

Dlatego leży w interesie nieniemieckiej ludności przez odpowiedzialną współpracę przy uniemożliwieniu aktów gwałtu oraz przez ściganie sprawców, umożliwić przewidzianym do uśmierzania skorzystanie z aktu łaski.

Der SS- und Polizeiführer
im Distrikt Krakau

Krakau, dnia 23. 2. 1944

GENERALGOUVERNEMENT
DISTRIKT KRAKAU
DER KREISHAUPTMANN
IN JAROSLAU

OBWIESZCZENIE

Poniżej podaję dosłownie brzmienie 3-go rozporządzenia o ograniczeniach pobytu w Gen. Gubernatorstwie z dn. 15. października 1941 (Dz. Rozp. GG. Nr. 99 s. 595) do wiadomości.
Na podstawie § 5 ust. 1 Dekretu Führer'a z dnia 12 października 1939 r. (Dz. U. Rzeszy Niem. I str. 2077) rozporządzam:

Artykuł 1.

W rozporządzeniu o ograniczeniach pobytu w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 13 września 1940 (Dz. Rozp. GG. I str. 288) ze zmianami drugiego rozporządzenia o ograniczeniach pobytu w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 29 kwietnia 1941 r. (Dz. Rozp. GG. str. 274) wstawia się po § 4 a następujący § 4 b:

§ 4 b

- 1) Żydzi, którzy bez upoważnienia opuszczają wyznaczoną im dzielnicę, podlegają karze śmierci. Tej samej karze podlegają osoby, które takim Żydom świadomie dają kryjówkę.
- 2) Podżegacze i pomocnicy podlegają tej samej karze jak sprawca, czyn usiłowany karany będzie jak czyn dokonany. W cięższych wypadkach można orzec ciężkie więzienie lub więzienie.
- 3) Zawyrokovanie następuje przez Sądy Specjalne.

Artykuł 2.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 15 października 1941.

Generalny Gubernator
FRANK

1 Obwieszczenie z listą skazanych na karę śmierci za łamanie niemieckiego prawa okupacyjnego, w tym za pomoc Żydom (zbiory Muzeum w Przeworsku)

Notice with a list of those sentenced to death for violating German occupation laws, including giving assistance to Jews (from the Przeworsk Museum)

2 Obwieszczenie, które Niemcy umieszczali także w okolicach Markowej, grożące karą śmierci Żydom opuszczającym getto, a także Polakom, którzy uciekinierom udzieliliby schronienia (zbiory Muzeum Kamienica Orsetich w Jarosławiu)

Notice posted by the Germans in the vicinity of Markowa, announcing summary execution for Jews leaving the ghetto and any Poles who sheltering fugitives (from the Orsetti Mansion Museum in Jarosław)

3 Rodzina Kowalskich z Ciepelowa – jedna z wielu polskich rodzin zamordowanych przez Niemców za pomoc Żydom (zbiory rodziny Kowalskich). Szacuje się, że za pomoc ludności żydowskiej Niemcy zamordowali około tysiąca Polaków. Wśród nich ponad dwustu mieszkało na terenie dzisiejszego województwa podkarpackiego

The Kowalski family from Ciepelów—one of numerous Polish families murdered by the Germans for aiding Jews (from the collection of the Kowalski family). The Germans are estimated to have murdered approximately 1,000 Poles for assisting the Jewish population. More than 200 of those were residing in today's Podkarpackie province

4 Niemieckie obwieszczenie, w którym władze okupacyjne ustanawiają nagrodę w postaci 100 kg żyta za wydanie ukrywających się Żydów lub pomagających im Polaków (zbiory Instytutu Pamięci Narodowej)

German notice in which the occupation authorities promise a reward of 100 kg (220 lbs.) of rye for exposing Jewish hiding places or Poles assisting Jews (from the collection of the Polish Institute of National Remembrance)

BEKANTMACHUNG

OBWIESZCZENIE

In der letzten Zeit ist festgestellt worden, dass sich im Kreise öfters auch heute noch fremde Juden herumbewegen. Dadurch wird die Völkung des Kreises der Gefahr einer stärkeren Fleckfieber-Verbreitung ausgesetzt. An der Beseitigung dieser Gefahr muss die gesamte Bevölkerung mitarbeiten. Ich habe mich entschlossen, denjenigen Kreisbewohnern, die sich besonders erfolgreich an dieser Abwehr-Aktion beteiligen, eine Belohnung auszusetzen.

Zu diesem Zweck gebe ich folgendes bekannt:

- 1) Derjenige, welcher den zuständigen Polizeibehörden einen unerlaubt im Kreise umherziehenden Juden so namhaft macht, dass er auf Grund der Anzeige bestraft werden kann, erhält von dem Kreishauptmann kostenlos 1 m. Brotgetreide.
- 2) Die gleiche Belohnung wird zugesagt, wenn statt des Juden derjenigen amhaft gemacht wird, der einem Juden Unterkunft oder Verpflegung gewährt.

Grödec, den 19. Dezember 1941.

Der Kreishauptmann

W ostatnich czasach stwierdzono niejednokrotnie, że jeszcze dziś wędrują się po powiecie gródeckim obcy Żydzi. Przez to wystawia się ludność powiatu na niebezpieczeństwo dalszego rozszerzenia tyfusu plamistego. Dla usunięcia tego niebezpieczeństwa musi współdziałać cała ludność. Postanowiłem naznaczyć nagrody dla tych mieszkańców powiatu, którzy w tej walce wezmą czynny udział i odznaczą się specjalnie dobrymi wynikami.

W tym celu podaję do publicznej wiadomości, że:

- 1) Każdy, kto poda właściwemu organowi policji Żyda, który bez zezwolenia wędruje się po powiecie i to tak, by władza na skutek doniesienia mogła go ukarać **otrzyma darmo od Kreishauptmanna 1 m. żyta,**
- 2) taką samą nagrodę naznacza się i w tym wypadku, gdy zamiast nozwisk włóczęgów się Żydów poda się tych, którzy Żydom udzielają gościnę, lub doją pożywienie.

Grödec, dn. 19 grudnia 1941 r.

Kreishauptmann

Samarytanie
z Markowej

The Good Samaritans
of Markowa

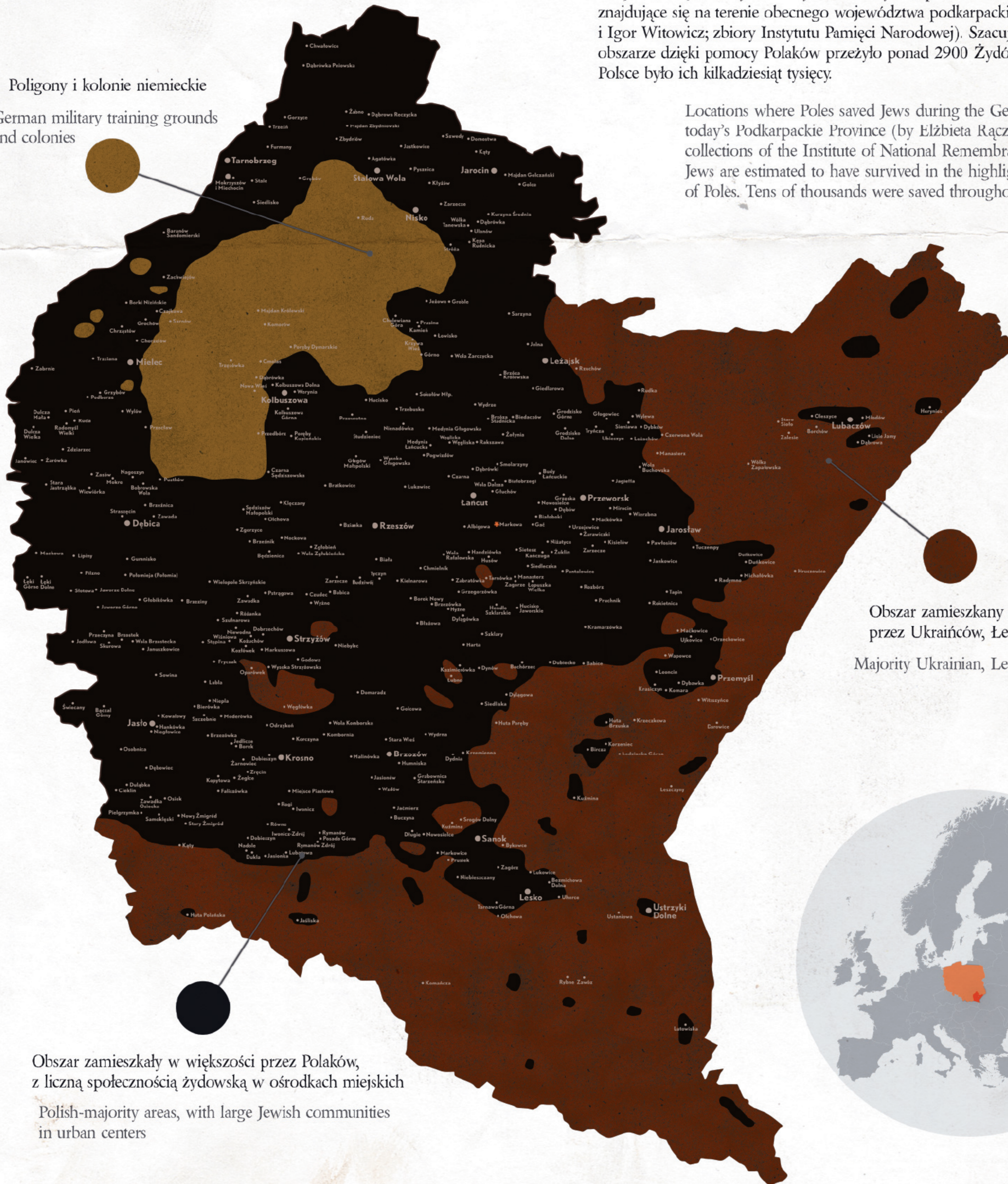
Polacy ratujący Żydów na terenie obecnego województwa podkarpackiego

POLES SAVING JEWS IN THE REGION OF TODAY'S PODKARPACIE PROVINCE

Miejscowości, w których Polacy ratowali Żydów podczas okupacji niemieckiej, znajdujące się na terenie obecnego województwa podkarpackiego (oprac. Elżbieta Rączy i Igor Witowicz; zbiory Instytutu Pamięi Narodowej). Szacuje się, że na wskazanym obszarze dzięki pomocy Polaków przeżyło ponad 2900 Żydów. W całej okupowanej Polsce było ich kilkadziesiąt tysięcy.

Locations where Poles saved Jews during the German occupation, within today's Podkarpackie Province (by Elżbieta Rączy i Igor Witowicz; archive collections of the Institute of National Remembrance). More than 2,900 Jews are estimated to have survived in the highlighted area due to the help of Poles. Tens of thousands were saved throughout occupied Poland.

Poligony i kolonie niemieckie
German military training grounds and colonies

Obszar zamieszkały w ponad połowie przez Ukraińców, Łemków i Bojków
Majority Ukrainian, Lemko and Boyko areas

Obszar zamieszkały w większości przez Polaków, z liczną społecznością żydowską w ośrodkach miejskich
Polish-majority areas, with large Jewish communities in urban centers

Samarytanie
z Markowej

The Good Samaritans
of Markowa

RODZINY Z MARKOWEJ RATUJĄCE ŻYDÓW

FAMILIES FROM MARKOWA WHO RESCUED JEWS

miejsca, w których mieszkańcy Markowej ukrywali Żydów
Sites where the residents of Markowa concealed Jews

miejsce, w którym 24 III 1944 r. Niemcy zamordowali członków rodzin Ulmów, Didnerów, Grünfeldów i Goldmanów
The site where on March 24, 1944 the Germans murdered members of the Ulma, Didner, Grünfeld and Goldman families

miejsca, w których w 1942 r. Niemcy zamordowali 41 Żydów z Markowej i jej okolic
Sites where 41 Jews from Markowa and the surrounding areas were murdered by the Germans in 1942

cmentarz parafialny w Markowej
Parish cemetery in Markowa

kościół parafialny pw. św. Doroty w Markowej
St. Dorothy Church in Markowa

▶ Jan i Weronika Przybylakowie z dziećmi Zofią i Bronisławem ukrywali u siebie czworo Żydów: Jakuba Einhorna, który po wojnie wyjechał do Szczecina, a ponadto trzysobową rodzinę żydowską – małżeństwo Szmula i Siangę z córką Pesą, których losy są nieznane. Po wojnie Przybylakowie utrzymywali kontakt z Einhornem. ✪ Na zdjęciu Jan Przybylak (z lewej) i Jakub Einhorn

▶ Jan and Weronika Przybylak and their children Zofia and Bronisław sheltered four Jews: Jakub Einhorn, who moved to Szczecin after the war, and a Jewish family of three: the married couple of Szmula and Sianga and their daughter Pesa, whose fates are unknown. After the war, the Przybylak family remained in contact with Einhorn. ✪ Photo: Jan Przybylak (left) and Jakub Einhorn

▶ Józef i Julia Barowie z córką Janiną ukrywali u siebie pięcioro Żydów: Jakuba, Itę, Joska, Gienię i Manię Riesenbachów, którzy po wojnie wyjechali najpierw do Austrii, a następnie do Kanady

▶ Józef and Julia Bar and their daughter Janina concealed five Jews in their home: Jakub, Ita, Joska, Gienia and Mania Riesenbach, who after the war emigrated to Austria and then to Canada

▶ Michał i Maria Barowie z dziećmi Stefaniną, Janiną, Weroniką, Antoniną i Antonim ukrywali u siebie troje Żydów: Chaima, Rózię i Pesię Lorbenfeldów. Po wojnie Lorbenfeldowie wyjechali prawdopodobnie do Stanów Zjednoczonych

▶ Michał and Maria Bar and their children Stefania, Janina, Weronika, Antonina and Antoni harbored three Jews: Chaim, Różia and Pesia Lorbenfeld. After the war, the Lorbenfelds probably emigrated to the United States

Samarytanie

z Markowej

The Good Samaritans

of Markowa

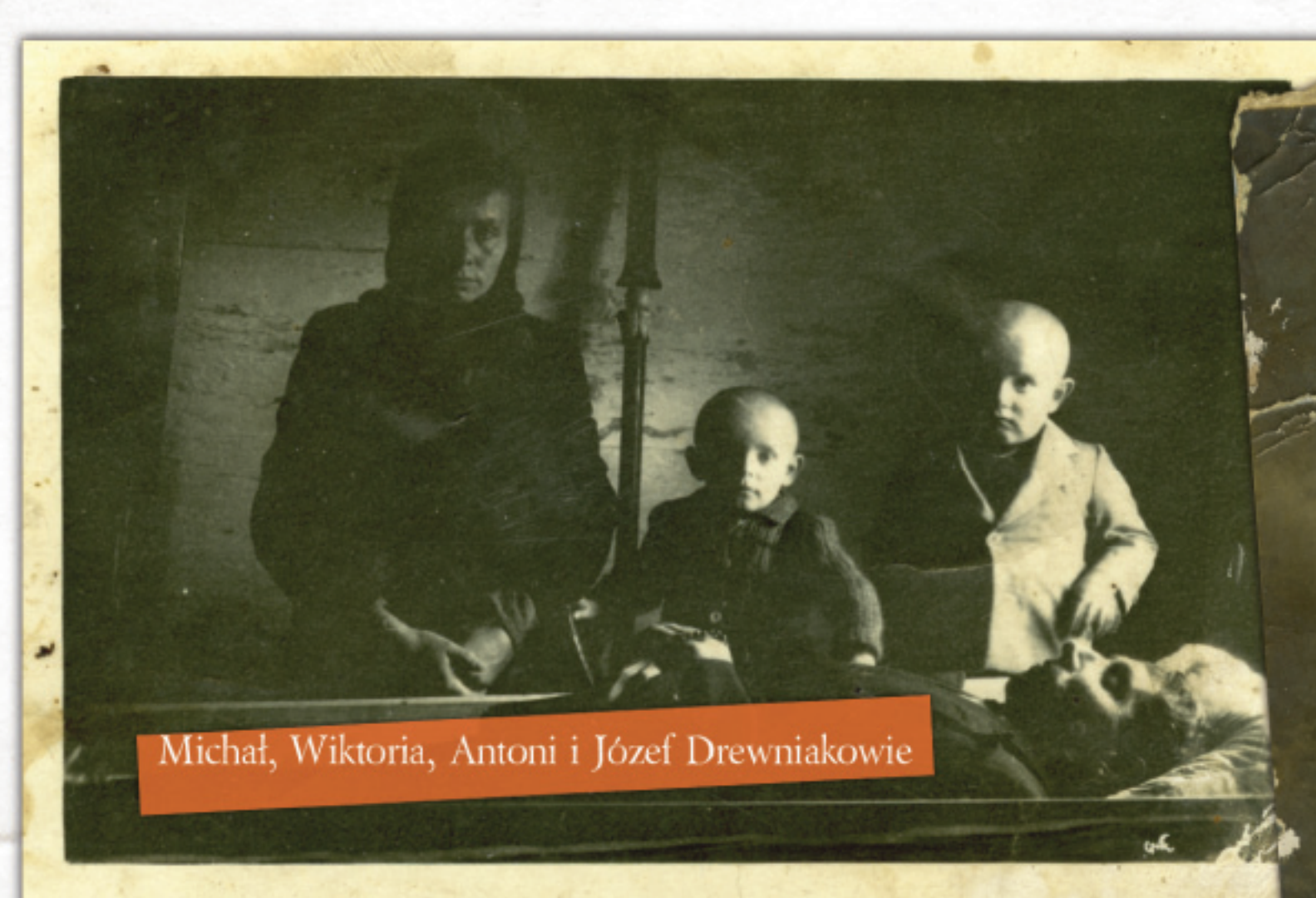
RODZINY Z MARKOWEJ RATUJĄCE ŻYDÓW

FAMILIES FROM MARKOWA WHO RESCUED JEWS

▲ Michał i Katarzyna Cwynarowie z wnukiem Janem ukrywali u siebie Żyda używającego imienia Władysław, który po wojnie zamieszkał w Rzeszowie, a następnie wyjechał z Polski

▲ Michał and Katarzyna Cwynar and their grandson Jan sheltered a Jew named Władysław, who lived in Rzeszów after the war and then left Poland

▲ Michał i Wiktoria Drewniakowie z synami Antonim i Józefem ukrywali u siebie Jakuba Einhorna, który po wojnie wyjechał do Szczecina

▲ Michał and Wiktoria Drewniak and their sons Antoni and Józef hid Jakub Einhorn, who moved to Szczecin after the war

▲ Katarzyna Bar z synem Franciszkiem, córką Stefanią i wnuczką Heleną ukrywali u siebie Jakuba Einhorna, który po wojnie wyjechał do Szczecina

▲ Katarzyna Bar and her son Franciszek, daughter Stefania and granddaughter Helena hid Jakub Einhorn, who moved to Szczecin after the war

◀ Antoni i Dorota Szylarowie z dziećmi Zofią, Heleną, Eugeniuszem, Franciszkiem i Janiną ukrywali u siebie siedmioro Żydów: Miriam, Mońka, Abrahama, Reškę, Arona, Shirley i Leona Weltzów. Po wojnie Weltzowie wyjechali do Nowego Jorku. Rodziny starały się utrzymywać ze sobą kontakt. ✦ Na zdjęciu Helena Kielar z domu Szylar (pierwsza z prawej) podczas wizyty u Weltzów w Nowym Jorku

◀ Antoni and Dorota Szylar and their children Zofia, Helena, Eugeniusz, Franciszek and Janina harbored seven Jews: Miriam, Moniek, Abraham, Reška, Aron, Shirley and Leon Weltz. After the war, the Weltzs emigrated to New York. The families made efforts to remain in touch.

✦ Photo: Helena Kielar (née Szylar, first on the right) during a visit at the Weltzes in New York

▶ Helena i Jan Cwynarowie z córkami Marią i Czesławą ukrywali u siebie Abrahama Segala, który po wojnie wyjechał do Izraela.
✦ Na zdjęciu Abraham Segal z żoną Haną oraz Czesławą Lonc z domu Cwynar ze swoją rodziną

▶ Helena and Jan Cwynar and their daughters Maria and Czesława hid Abraham Segal, who emigrated to Israel after the war.
✦ Photo: Abraham Segal with wife Hana and Czesława Lonc (née Cwynar) with her family

Samarytanie z Markowej

The Good Samaritans of Markowa

POMOC I OFIARA ULMÓW

THE ULMAS' ASSISTANCE AND SACRIFICE

Nrus positionis	Anno 1944		Nomen, cognomen et conditio mortui	Religio		Sexus		Dies Vitae	Morbus et Qualitas Mortis
	Mensis & Dies	Spolizac		Catholica	Aut alia	Mascul.	Femin.		
17	24/3	24/3	Victoria Ulma mata Niemczak, uxor Josephi Ulma, filia Joannis Niemczak et Franciscac Koma, zarobnica	1	.	.	1	32 ann. 10/12 1912	śmierć tragiczna
18	24/3	24/3	Stanislava Ulma filia Josephi et Victoriae Niemczak (zarobn.)	1	.	.	1	8 ann. 18/7 1936	śmierć tragiczna
19	24/3	24/3	Barbara Hedwigis (bin.) Ulma filia Josephi et Victoriae Niemczak (zarobn.)	1	.	.	1	4 ann. 6/10 1937	śmierć tragiczna
20	24/3	24/3	Vladislaus Ulma filius Josephi et Victoriae Niemczak (zarobn.)	1	.	.	1	6 ann. 5/12 1938	śmierć tragiczna
21	24/3	24/3	Franciscus Ulma filius Josephi et Victoriae Niemczak (zarobn.)	1	.	.	1	4 ann. 3/4 1940	śmierć tragiczna
22	24/3	24/3	Antonius Ulma filius Josephi et Victo- riae Niemczak (zarobn.)	1	.	.	1	3 ann. 6/6 1941	śmierć tragiczna
23	24/3	24/3	Maria Ulma filia Josephi et Victo- riae Niemczak (zarobn.)	1	.	.	1	2 ann. 16/9 1942	śmierć tragiczna
16	24/3	24/3	Josephus Ulma zarobnik, maritus Victo- riae Niemczak, filius Martini et Franciscac Kluz,	1	.	.	1	44 ann. 2/3 1900	śmierć tragiczna

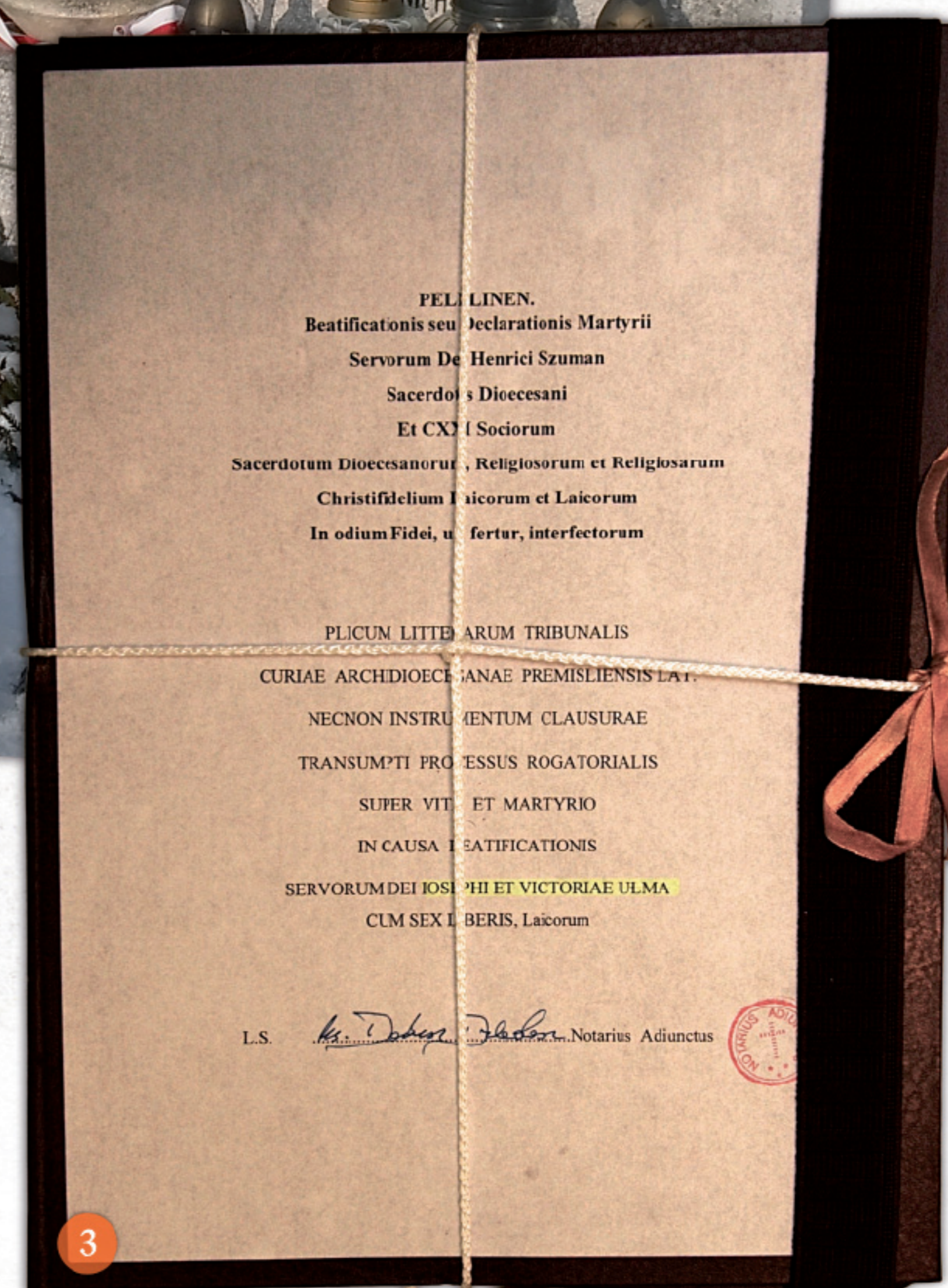
- 1 Zapis w parafialnej księdze zmarłych o tragicznej śmierci rodziny Ulmów
Entry in the parish death register of the tragic murder of the Ulma family
- 2 Saul Goldman z Łańcuta (trzeci z prawej). Podczas okupacji niemieckiej razem z czterema synami był ukrywany przez rodzinę Ulmów
Saul Goldman from Łańcut (third on the right). During the German occupation he and his four sons were hidden by the Ulma family
- 3 Ukrywani przez rodzinę Ulmów czterej synowie Saula Goldmana
The four sons of Saul Goldman, sheltered by the Ulmas
- 4 Zdjęcie markowskich Żydówek. Zdjęcie wykonał Józef Ulma około 1940 r. W dniu 24 III 1944 r. padły na nie krople krwi ofiar kolejnej niemieckiej zbrodni
Photograph of Jewish women from Markowa. This photograph was taken by Józef Ulma around 1940. The photo shows drops of blood from the victims of another German atrocity, committed on March 24, 1944

Samarytanie

z Markowej

The Good Samaritans

of Markowa

1 Obraz Sług Bożych Rodziny Ulmów (autorstwa Marii Monikowskiej-Tabisz)
Painting of the Ulma Family, Servants of God (by Maria Monikowska-Tabisz)

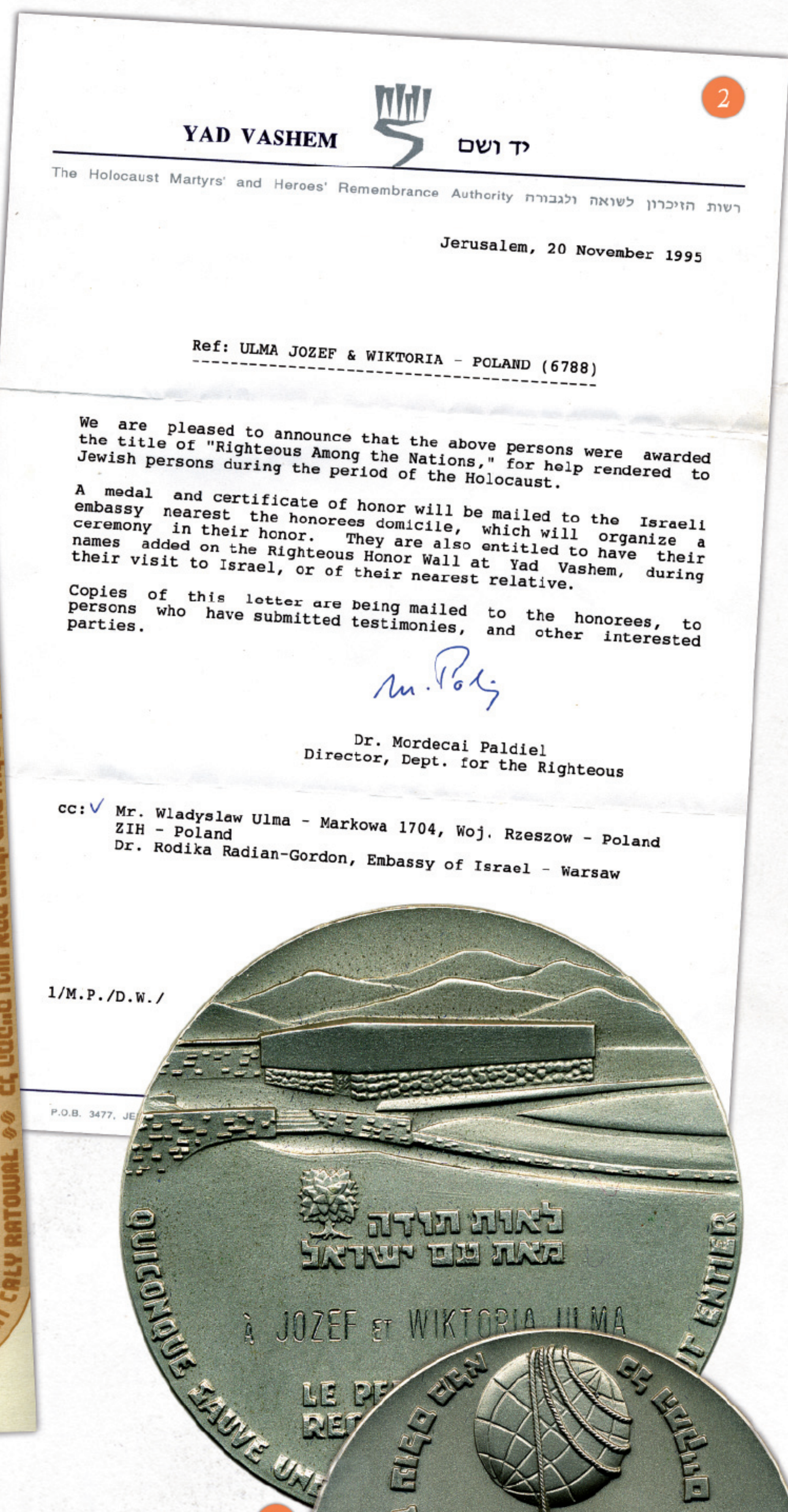
2 Mogiła rodziny Ulmów na cmentarzu parafialnym w Markowej
The Ulmas' family tomb at the parish cemetery in Markowa

3 Dokumenty procesu beatyfikacyjnego rodziny Ulmów
Documents from the Ulmas' beatification process

Samarytanie
z Markowej

The Good Samaritans
of Markowa

Sprawiedliwi Wśród Narodów Świata RIGHTEOUS AMONG THE NATIONS

- 1 Dyplom Sprawiedliwych wśród Narodów Świata dla Wiktorii i Józefa Ulmów
Certificate of the Righteous Among the Nations for Wiktoria and Józef Ulma
- 2 Pismo Yad Vashem informujące rodzinę o uhonorowaniu tytułem Sprawiedliwych wśród Narodów Świata
Letter from Yad Vashem notifying the family of their being conferred with the title of Righteous Among the Nations
- 3 Medal Sprawiedliwych wśród Narodów Świata przyznany przez Yad Vashem Wiktorii i Józefowi Ulmom
Medal of the Righteous Among the Nations for Wiktoria and Józef Ulma

Samarytanie
z Markowej
The Good Samaritans
of Markowa

Wystąpienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy na uroczystości otwarcia Muzeum Polaków Ratujących Żydów im. Rodziny Ulmów w Markowej 17 marca 2016

[...] Dlaczego Józef Ulma i jego żona tak się zachowali? Dlaczego zdecydowali się przyjąć pod swój dach rodzinę Goldmanów? Chaima, ojca rodziny, człowieka prawie 80-letniego, kupca z pobliskiego Łańcuta, jego dorosłych synów, jego córki, wnuczkę. Dlaczego się na to zdecydowali? Czy kierowali się apelem dowództwa Polskiego Państwa Podziemnego, że jest moralnym obowiązkiem Polaków udzielać pomocy naszym współobywatelom Żydom, współobywatelom Rzeczypospolitej, wobec zagłady? Czy kierowali się tym, że znali Chaima Goldmana i całą rodzinę? Bo przecież w tej społeczności lokalnej wszyscy się znali. Czy może kierowali się biblijną przypowieścią o miłosiernym Samarytaninie, którą znaleziono podkreśloną w Biblii w domu Ulmów? Nie wiadomo... Nikt nie zna odpowiedzi na to pytanie. [...]

[...] To niezwykle przejmujące muzeum. Jestem ogromnie wdzięczny i dziękuję w imieniu Rzeczypospolitej, w imieniu wszystkich moich rodaków tym, którzy przyczynili się do jego powstania. Tym, którzy przyczynili się do tego, że Ulmowie, ich rodzina i wszyscy ci, którzy pomagali przetrwać swoim pobratymcom, współobywatelom pochodzenia żydowskiego w czasie masakry ich narodu w okresie II wojny światowej, kiedy niemieccy naziści przeznaczili ich do wyniszczenia. Dziękuję, że to muzeum jest ich wszystkich pomnikiem. Dziękuję, bo Polska, a także sprawiedliwość dziejowa bardzo takiego pomnika potrzebowała. [...]

Address by the President of Poland at the opening ceremony of the Ulms Family Museum of Poles Who Saved Jews in Markowa March 17, 2016

[...] Why would Józef Ulma and his wife behave this way, why would they decide take under their roof the Goldman family? Chaim, the head of family, approaching his eighties, a merchant from Łańcut nearby, his grown-up sons, his daughters and a granddaughter? Why would they take such an decision? Were they following the appeal of the Command of the Polish Underground State which stated that it is a moral obligation of the Polish people to come to aid to our Jewish compatriots, the citizens of the Republic of Poland, facing annihilation? Or was it because they knew Chaim Goldman and his whole family? Since all people knew each other in that local community. Or was the biblical story of the Good Samaritan that inspired them, as the story was later found underlined in their family Bible at home? Nobody knows... Nobody can tell. [...]

[...] This is an extremely compelling museum. I am very grateful and I wish to thank in the name of the Republic of Poland and in the name of all my compatriots to all of them who contributed to the establishment of the museum. I wish to thank them who made sure that the Ulms, their family and all people who helped their compatriots of Jewish descent to survive the massacre of their people, as the Nazi destined back them for annihilation. Thank you for making this museum a memorial to them all. Thank you - for such a memorial was urgently needed by Poland, also in terms of historical fairness. [...]

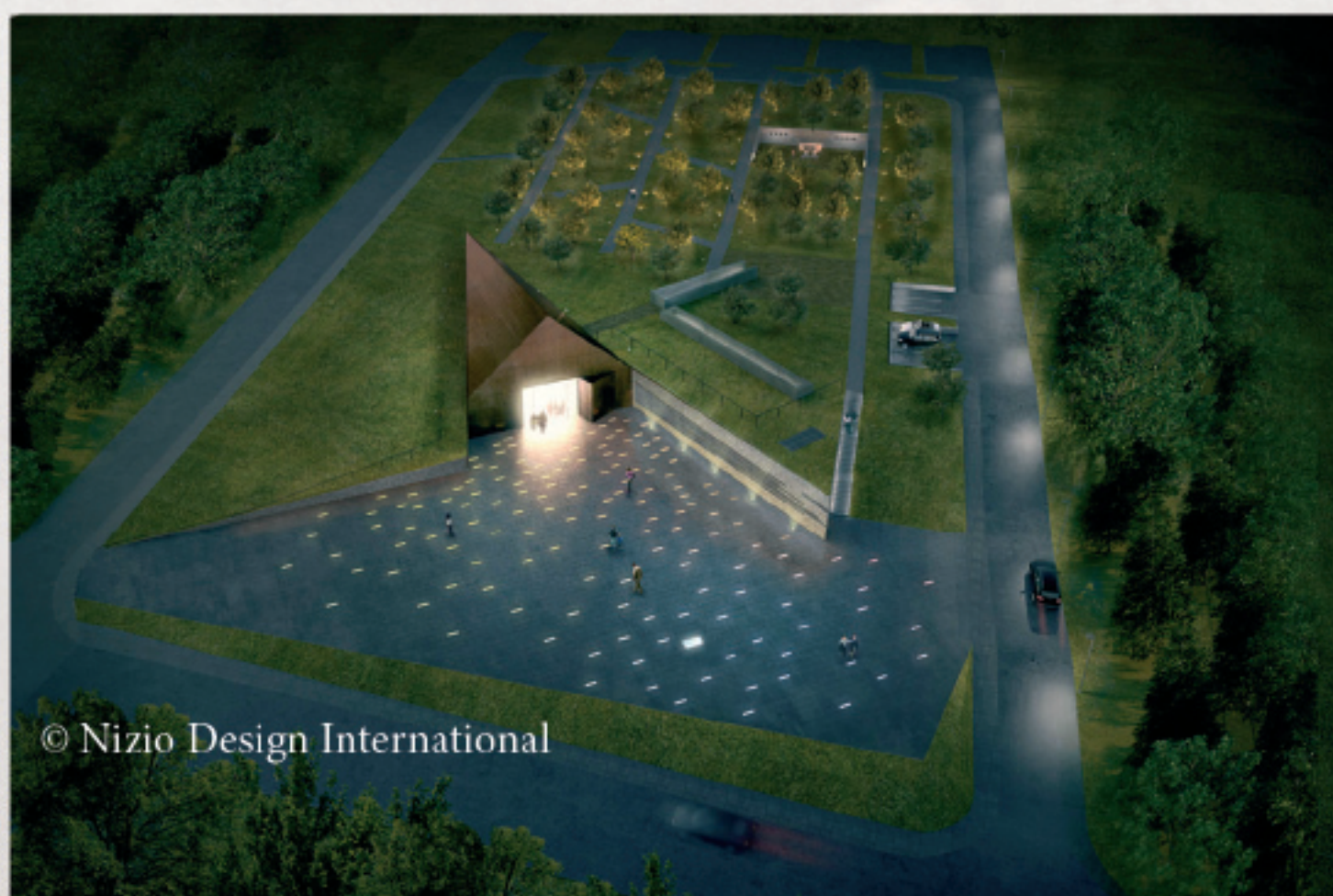

MUZEUM POLAKÓW RATUJĄCYCH ŻYDÓW PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ IM. RODZINY ULMÓW W MARKOWEJ

THE ULMA FAMILY MUSEUM OF POLES SAVING JEWS IN WORLD WAR II, MARKOWA

W 2008 roku Sejmik Województwa Podkarpackiego jednomyślnie wyraził wolę powołania w Markowej Muzeum Polaków Ratujących Żydów. W imieniu Samorządu Województwa, który przekazał środki na realizację tego projektu, prace prowadzone były przez Muzeum-Zamek w Łańcut. Częściowego wsparcia udzieliły także Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Gmina Markowa. Muzeum zostało otwarte w marcu 2016 roku. Jego projekt został opracowany przez Nizio Design International. Minimalistyczna formuła architektoniczna ma w zamyśle podkreślać drastyczność ówczesnych wydarzeń i śmiertelne niebezpieczeństwo grożące osobom niosącym pomoc Żydom pod okupacją niemiecką. Na placu muzealnym znajduje się pomnik poświęcony Ofiarom Holokaustu oraz tabliczki z nazwiskami Polaków zamordowanych za pomoc Żydom na terenie województwa podkarpackiego. Z kolei na monumentalnej ścianie umieszczono tabliczki z nazwiskami Polaków Ratujących Żydów na Podkarpaciu. Nowoczesna, multimedialna scenografia opisana jest w trzech językach: polskim, angielskim i hebrajskim. W 2019 r. odbyło się uroczyste otwarcie Sadu Pamięci – miejsca poświęconego Polakom ratującym Żydów podczas Holokaustu. Na szklanych podświetlanych tablicach, wymieniono blisko 1500 nazw wsi, miasteczek i miast, w których Polacy w czasach okupacji niemieckiej ratowali prześladowanych Żydów

In 2008, the Podkarpackie Provincial Assembly voted unanimously to establish a Museum of Poles Saving Jews in Markowa. On behalf of the Assembly, which provided the financing for the project, construction was undertaken by the Castle-Museum in Łańcut. Partial support was also provided by the Ministry of Culture and National Heritage and the municipality of Markowa. The Museum opened in March 2016. The building was designed by Nizio Design International. Its minimalist architectural form is meant to highlight the drama of the events and mortal danger threatening those who aided Jews during the German occupation. The Museum Square is home to a monument commemorating Holocaust Victims and memorial plaques with names of Poles murdered for assisting Jews in Podkarpackie Province. The monumental wall is lined with plaques commemorating the names of Poles Saving Jews in Podkarpackie. The modern, multimedia exhibition design is available in three languages: Polish, English and Hebrew. 2019 saw the grand opening of the Memorial Orchard, a site dedicated to Poles who saved Jews during the Holocaust. The illuminated glass plaques list nearly 1,500 names of villages, towns and cities where Poles rescued persecuted Jews during the German occupation.

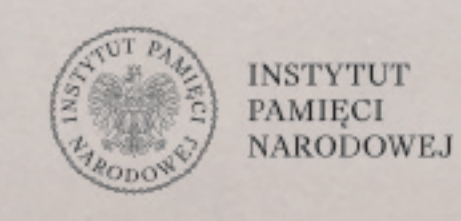

THE ULMA FAMILY MUSEUM
OF POLES
SAVING JEWS
IN WORLD WAR II

Patron Honorowy Wystawy:
Honorary patronage of the exhibition:

Organizers:
Organizatorzy:

Partner: Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP
Partner: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland

Autor wystawy: dr Mateusz Szpytma, Instytut Pamięci Narodowej
Author: Dr Mateusz Szpytma, Institute of National Remembrance

Opracowanie graficzne: Marcin Krzanicki
Graphic design: Marcin Krzanicki

Opracowanie graficzne map na podstawie badań i materiałów Oddziałów Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie i Krakowie, oraz wizualizacja Muzeum: Nizio Design International
Graphic design of the maps, based on research and materials from the Institute of National Remembrance Branches in Rzeszów and Kraków, and visualization of the Museum: Nizio Design International

Produkcja: Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego. Koordynacja: Krzysztof Zajączkowski
Produced by: Marshal's Office of the Podkarpackie Region. Coordination: Krzysztof Zajączkowski

Organizatorzy wyrażają podziękowania za udzieloną pomoc osobom i instytucjom, które udostępniły materiał ikonograficzny
The organizers wish to thank all persons and institutions who assisted them by sharing graphic materials